

Adriana Merta-Staszczak

Wrocław University of Science and Technology
Faculty of Management
e-mail: adriana.merta-staszczak@pwr.edu.pl

Krzysztof Serafin

Wrocław University of Science and Technology
Faculty of Management
e-mail: krzysztof.serafin@pwr.edu.pl

Bartosz Staszczak

Wrocław University of Science and Technology
Faculty of Management
e-mail: bartosz.staszczak@pwr.edu.pl

Spoleczna odpowiedzialność uczelni na przykładzie Politechniki Wrocławskiej

University social responsibility on the example of Wrocław University of Science and Technology

The research problem described in the title of the article can be formulated as a question: by what means is the idea of the University's social responsibility implemented at the Wrocław University of Science and Technology in its operation? We are talking here about the idea of *sensu largo*, because universities' social responsibility requires an even more complete theoretical conceptualization. This idea refers to the theoretically recognized, complex, constantly changing, and multi-directional and network cooperation between the University and the heterogeneous environment. The conclusions of this submission may be a stimulus for further research on the developing concept of university social responsibility. The first part of the article is based on the analysis of the literature of the subject, while the second part examines documents.

Keywords: Higher Education, sustainable development, ethical codes, academic community, management

JEL Classification: I23, M14

1. Wprowadzenie. Filozoficzne podstawy społecznej odpowiedzialności uczelni

Problem badawczy określony tytułem artykułu można sformułować w postaci pytania: przy użyciu jakich środków idea społecznej odpowiedzialności uczelni jest realizowana na Politechnice Wrocławskiej (PWr) w obszarach jej funkcjonowania. Mówimy tutaj o idei sensu largo, ponieważ społeczna odpowiedzialność uczelni wymaga jeszcze pełniejszej teoretycznej konceptualizacji. Zaznaczyć należy, że idea ta odnosi się do złożonego, wciąż zmieniającego się i teoretycznie rozpoznawanego – zarazem wielokierunkowego i sieciowego procesu współpracy uczelni z heterogenicznym otoczeniem. Konkluzje płynące z niniejszego przedłożenia mogą stanowić asumpt do dalszych badań nad rozwijającą się koncepcją społecznej odpowiedzialności uczelni. Pierwsza część artykułu opiera się na analizie literatury przedmiotu, w drugiej natomiast zastosowano metodę badania dokumentów.

Zasadniczym celem Deklaracji Społecznej Odpowiedzialności Uczelni (2017) jest generowanie świadomości społecznej na temat roli, jaką szkolnictwo wyższe spełnia w kształtowaniu warunków dla zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego kraju. Deklaracja motywuje uczelnie do promowania idei zrównoważonego rozwoju i społecznej odpowiedzialności zarówno w badaniach naukowych, jak i kształceniu oraz rozwiązaniach organizacji. Kluczem do filozoficzno-etycznych fundamentów tak określonej koncepcji SOU (Społecznej Odpowiedzialności Uczelni) jest z jednej strony aksjologiczny wymiar teorii zrównoważonego rozwoju, z drugiej natomiast idea odpowiedzialności społecznej respective instytucjonalnej, przybierającej formę CSR (ang. *Corporate Social Responsibility*).

2. Idea zrównoważonego rozwoju

Zasada zrównoważonego rozwoju, jako idea globalnego rozwoju, będąca przedmiotem zainteresowań wielu organizacji międzynarodowych, ma jednocześnie status ważnego elementu systemu prawa międzynarodowego. W Polsce posiada rangę konstytucyjną (art. 5 Konstytucji RP), stanowiąc także ideę regulatywną dla Deklaracji SOU. Idea zrównoważonego rozwoju, w okolicznościach globalnego kryzysu ekonomiczno-ekologicznego, jawi się jako alternatywna droga rozwoju

wspólnoty ludzkiej. Fundamentalną kategorią aksjologiczno-etyczną tej idei jest odpowiedzialność za przyszłe pokolenia. Znajduje konkretyzację w koncepcjach ekofilozoficznych, postulatach zbudowania niemal nowej cywilizacji ludzkiej, gwarantującej niwelowanie zagrożeń dla dalszego istnienia ludzkości. Idea zrównoważonego rozwoju suponuje zatem nowe idee antropologiczne, respective nowe pojmowanie wspólnoty ludzkiej (Gawor, 2006). Właściwe zastosowanie koncepcji zrównoważonego rozwoju wymaga z jednej strony rozpoznania, w jakich aktach normatywnych występuje to pojęcie, z drugiej natomiast odniesienia go do systemu aksjologicznego, bez którego właściwa implementacja tej idei nie jest możliwa. Uwzględnianie głównie prawnego rozumienia zasady zrównoważonego rozwoju, zredukowanie go do znaczenia definicyjnego, przekłada się na prawny proces decyzyjny w taki sposób, że zasada ta jest stosowana w sposób niepełny. Kontekst etyczno-filozoficzny bowiem poszerza istotnie jej treść o wartości na przykład idealne czy autoteliczne (Klimska i Syryt, 2018).

Podstawowym założeniem zasady zrównoważonego rozwoju jest teza, że na każdej generacji ludzkiej ciąży odpowiedzialność za przyszłe pokolenia (Birnbacher, 1999). Przesłanką tej tezy jest natomiast przekonanie o powiązaniu zarówno systemów gospodarczych, ludzkich i środowiskowych, jak i dobrobytu następujących po sobie generacji. Chodzi więc o zapewnienie społeczeństwu optymalnie wysokiej jakości życia przy jednoczesnym zachowaniu równowagi pomiędzy wzrostem gospodarczym a stanem ekosystemów. W tym kontekście, poszukując filozoficznego ugruntowania koncepcji zrównoważonego rozwoju, uzasadnia się, że nie istnieje nieuchronny antagonizm pomiędzy naturą i kulturą. Konfrontacja głównych idei ekofilozofii i tradycyjnej filozofii ujawnia motyw „nowej filozofii”, która – przyznając biosferze autoteliczną wartość – bada możliwości harmonijnej koegzystencji z nią człowieka. Na gruncie tak określonej filozofii (ekofilozofii) postuluje się implementację rozwoju zrównoważonego w bieg rozwojowy zachodniej cywilizacji. Na gruncie biocentrycznej ekofilozofii dokonuje się swoistych „przesunięć” aksjologicznych w relacji do tradycyjnych, antropocentrycznych etyk, ponieważ następuje przewartościowanie dzikiej przyrody i propozycja nowej hierarchii wartości, w obrębie której wartości biosferyczne zyskują wyższość w stosunku do wartości świata ludzkiego (Piątek, 2007).

Zasada zrównoważonego rozwoju ma aspekt filozoficzny w tym sensie, że teoretycy zagadnienia reprezentują określone, często niewyrażane *explicite* stanowiska antropologiczne, aksjologiczne, metafizyczne, a nawet historiozoficzne co do kwestii doskonalenia się człowieka w wymiarze cywilizacyjnym, ekonomicznym, moralnym itp.¹ W tym kontekście można nawet mówić o filozoficznych *sensu largo* uwarunkowaniach zrównoważonego rozwoju, tj. czynnikach pozytywnie bądź negatywnie wpływających na jego realizację. Nie chodzi przy tym

¹ Analiza filozoficznych założeń w Raporcie Brundtland, kluczowym dla zasady zrównoważonego rozwoju, ujawnia takie stanowiska metafizyczne, teoriopoznawcze i metodologiczne, jak: monizm i naturalizm metafizyczny, holizm, determinizm, empiryzm genetyczny, krytyczny realizm. Założenia z obszaru etyki i filozofii politycznej to idee sprawiedliwości, odpowiedzialności, globalizmu, dobra wspólnego, kosmopolityzmu, egalitaryzmu oraz równości. Raport zakłada ponadto historiozoficzną ideę postępu, którego twórca (człowiek) charakteryzuje się racjonalnością, posiada wolną wolę i sumienie (umiarkowany antropocentryzm) (Papuziński, 2017, s. 139).

jedynie o przywoływanie koncepcji z gruntu akademickiej filozofii, lecz o światopoglądowe przekonania dotyczące rozumienia świata i roli człowieka, zasadnicze wartościowania, idee przewodnie i paradygmaty, które określają sposób świadomego, cywilizacyjnego przekształcania przyrody i kultury. Jak zaznacza Zbigniew Hull (2008, s. 29), sprzyjające realizacji zrównoważonego rozwoju są takie – w szerokim i potocznym sensie – filozofie, które „(...) w warstwie aksjologicznej odwołują się do wartości biocentrycznych, humanizmu ekologicznego i ekoestetyki, ukazują potrzebę rozwijania ludzkiej duchowości, a także proponują i propagują różne systemy etyki środowiskowej. Istotne jest tu również zwrócenie uwagi na estetyczne walory przyrody i idea włączenia wartości ekologicznych w proces percypowania i przeżywania świata przez człowieka”. W kontekście problemu niniejszego artykułu należy podkreślić, że bodajże najwyraźniejszą paralelą pomiędzy stanowiskami profesjonalnej filozofii a praktycznymi aspektami zrównoważonego rozwoju jest odpowiedzialność za przyszłe pokolenia (Jonas, 1996; Birnbacher, 1999).

Jak zostało wspomniane, koncepcja zrównoważonego rozwoju przyjmuje określone założenia filozoficzne, lecz osobną kwestię stanowi to, czy należy poprzestać na rozmaitych filozoficznych ujęciach, próbujących systematyzować dotychczasowy wieloaspektowy dyskurs tego przedmiotu, czy też należy formułować filozofię zrównoważonego rozwoju. Uznanie za słuszny drugiego członu alternatywy rodzi pytanie o podstawowe założenia takiej filozofii. Metafizycznymi i antropologicznymi założeniami filozofii zrównoważonego rozwoju są m.in.: a) realizm i monizm naturalistyczny, tj. przekonanie o niezależnym od człowieka istnieniu rzeczywistości przyrodniczej i społecznej, które są bytową jednością (świat społeczny jest integralną częścią natury, a człowiek nie może być pojmowany jako byt ontologicznie odmienny wobec przyrody); b) racjonalność ludzkiej natury wyrażająca się w harmonii pomiędzy poznaniem świata, jego opanowaniem i postępem moralnym. Ujęcie jako jedności wielowymiarowej rzeczywistości biosfery (przyroda) i socjosfery (kultura) oraz zachodzenie pomiędzy tymi wymiarami istotnych zależności (np. biosfera z jednej strony warunkuje możliwość istnienia kultury, z drugiej strony tworzenie kultury stanowi przewyżczenie ograniczeń biologicznych) ujawnia wystarczającą przesłankę odpowiedzialności człowieka za całość bytu (Papuziński, 2013, s. 12). Generalizując, złożoność problematyki zrównoważonego rozwoju i zawieranie w niej aspektów nie tylko etycznych, lecz także ekonomicznych, politycznych, społecznych i innych suponuje przyjęcie filozofii społecznej respective politycznej za fundamentalną płaszczyznę rozważań. Padają propozycje, by filozofii zrównoważonego rozwoju stawiać cele rozpoznania, analizy i interpretacji ontologicznych, aksjologicznych i historiozoficznych „przedsądów” formułowanych przez reprezentantów różnych dyscyplin naukowych w przedmiocie zrównoważonego rozwoju, aby spowodować ich samookreślenie w kwestii rozumienia statusu człowieka na Ziemi (Papuziński, 2006, s. 27).

W odniesieniu do swego programu zrównoważonego rozwoju nie można mówić o jednej aksjologii, rozumianej jako spójny, usystematyzowany i uzasadniony system wartości. Decydują o tym zarówno wielość teoretycznych

ujęć zrównoważonego rozwoju na gruncie różnych dyscyplin naukowych, jak i społeczne konteksty, a więc i rozmaite aksjologiczne preferencje środowisk, w których jest on realizowany lub badany. Na podstawie prac z zakresu filozofii zrównoważonego rozwoju, dokumentów prawnych, politycznych, strategii wdrażających zasadę zrównoważonego rozwoju itp. można by zatem formułować rozmaite, i często nieprzystające do siebie, katalogi wartości². Do wartości fundamentalnych jednak i uniwersalnych (zob. K. Najder-Stefaniak, 2017) – w tym sensie, że możliwych do zaakceptowania przez każdego człowieka – należą: życie, zdrowie i sprawiedliwość oraz odpowiedzialność za ich realizację. Andrzej Papuziński w odniesieniu do zrównoważonego rozwoju proponuje system aksjologiczny złożony z kilku poziomów wartości: idealne (konstytutywne), autoteliczne (praktyczne), instrumentalne (praktyczne). Do wartości idealnych należą: godność osoby ludzkiej, postęp i sprawiedliwość, człowiek jako jednostka, jakość życia. Wartości autoteliczne to: perspektywy rozwoju i działania, bezpieczeństwo bytowe, społeczny potencjał produkcyjny. W grupie wartości instrumentalnych natomiast sytuują się m.in.: zrównoważona konsumpcja, prawdomówność cen i rewolucja efektywności, zachowanie potencjału usługowego natury (Papuziński, 2013, s. 10–11).

3. Społeczna odpowiedzialność

Problematyka odpowiedzialności w filozofii sięga korzeniami czasów antycznych: Demokryta z Abdery, Platona, Arystotelesa i innych myślicieli tego okresu. Kwestia odpowiedzialności jest ważna u E. Kanta, mocno obecna w filozofii egzystencjalnej (S. Kierkegaard, J.-P. Sartre, A. Camus), lecz szczególne miejsce w filozofii zajmuje dzięki dialogikom (M. Buber, E. Levinas), a także przedstawicielom fenomenologicznej materialnej etyki wartości (D. von Hildebrand, M. Scheler, R. Ingarden). Odpowiedzialność jest przedmiotem namysłu w kontekście dynamicznych zmian cywilizacyjnych XX i XXI wieku (H. Jonas, G. Picht, K.-O. Apel, D. Birnbacher).

Odpowiedzialność jednostkowa ma przynajmniej trzy aspekty eksplicacji: egzystencjalny (głównie w ujęciu dialogiki M. Bubera, E. Levinasa, a w Polsce J. Tischnera), moralny i prawny. Istotnym kontekstem refleksji na temat odpowiedzialności instytucjonalnej jest fakt występowania we współczesnym świecie organizacji o charakterze globalnym, których wielkość oraz złożoność organizacyjna osiągnęły poziom tak wysoki, że pojedynczy człowiek nad tymi „bytami społecznymi” nie sprawuje już kontroli. Dzieje się tak chociażby w przypadku rynków finansowych, żyjących swoim życiem w nurcie samosterowności (por.

² Różnie zorientowane filozofie zrównoważonego rozwoju zawierają odmienne założenia aksjologiczne, uznając różne wartości prymarne: a) solidarność z innymi ludźmi i przyszłymi pokoleniami (pragmatyczna filozofia zrównoważonego rozwoju); b) dobra materialne (konserwatorska filozofia zrównoważonego rozwoju); c) życie w każdej postaci, solidarność człowieka z przyrodą (systemowa filozofia zrównoważonego rozwoju) (Papuziński, 2006, s. 28–29).

Filek, 2015). Ścisłe rozumienie odpowiedzialności zarówno egzystencjalnej, jak i etycznej wymaga określenia statusu etycznego podmiotowości korporacji czy instytucji. Z uwagi na to, że podmiotowość moralną mają jedynie jednostki, przypisanie jej odpowiedzialności moralnej nie jest możliwe. Społeczna odpowiedzialność ma podstawę we współodpowiedzialności konkretnych podmiotów moralnych (osób) tworzących społeczność jako *byt sui generis*. Zaznaczyć przy tym należy, że sama koncepcja CSR, której SOU jest swojego rodzaju pochodną, aplikacją do specyfiki działania podmiotów akademickich, jest dyskusyjna.

Prekursorem krytyki CSR jest amerykański ekonomista Milton Friedman, który twierdzi, że w gospodarce wolnorynkowej jedynym obowiązkiem przedsiębiorstw wobec społeczeństwa jest wykorzystywanie zasobów i maksymalizacja zysku, przy zachowaniu legalności działań i poszanowaniu zasad etycznych akceptowalnych społecznie (Friedman, 1999). Pośród krytycznych uwag i argumentów wskazuje się choćby na to, że społeczna odpowiedzialność jest wykorzystywana jako skuteczne narzędzie działań marketingowych, a publicznie przedstawiane przez przedsiębiorstwa przesłanki przedsięwzięć społecznie odpowiedzialnych są zwyczajnie fałszywe. Przyjmowanie postawy odpowiedzialnej społecznie, jednoznacznie aksjologicznie pozytywnej, faktycznie ma prozaiczną motywację, jaką jest wyłącznie maksymalizacja zysku. Podnosi się także argument, że CSR jest oderwana od realiów codzienności działalności gospodarczej i jako taka ma charakter czysto teoretyczny. Badania empiryczne zdają się potwierdzać, że w ogóle w przedsiębiorstwach małych i średnich działania CSR nie są znane powszechnie (zob. Dembińska, 2015). Ponadto działania CSR w aspekcie historycznym jawią się jako rezultat przemian ekonomiczno-społecznych, które wcale nie były ukierunkowane na zwiększenie odpowiedzialności przedsiębiorstw, lecz na dostosowanie się do coraz bardziej globalnej gospodarki rynkowej. Koncepcja CSR krytykowana była nie tylko przez ekonomistów o orientacji indywidualistycznej, lecz także przedstawicieli wielkich korporacji. Zyskała natomiast zainteresowanie średnich przedsiębiorstw, przybierając formę elementu strategii zarządzania. Oprócz oczywistej słabości CSR, jaką jest opcja traktowania jej jako cynicznego środka marketingowego, wskazuje się na pochodną tej idei, tj. Corporate Citizenship, czyli przekształcenie korporacji w podmioty obywatelskie w celu wprowadzenia ludzi biznesu do podmiotów ustawodawczych i powiększania władzy nad rynkiem, a nawet państwem (Filek, 2015, s. 159–160). Warto w tym kontekście zwrócić uwagę, że trudność w określeniu odpowiedzialności podmiotów społecznych ma źródło w przekształceniu filozoficznego pojęcia wolności na gruncie ekonomii, które redukowało wolność do jej aspektu negatywnego („wolność od”). W tym kontekście Janina Filek (2015, s. 142) pisze: „(...) jak określić odpowiedzialność korporacji w kontekście faktu, że jest ona bytem zbiorowym, zarówno w aspekcie własnościowym, jak i zarządczym, zsumowanie odpowiedzialności jednostek ją tworzących nie daje rozstrzygnięć praktycznych przy ewentualnej konieczności pociągnięcia jej do odpowiedzialności prawnej, a tym bardziej moralnej (społecznej)”.

Jeżeli przyjąć, że SOU jest swoistą aplikacją CSR na grunt szkolnictwa wyższego i nauki, to konsekwentnie wydaje się dziedziczyć także jej – przynajmniej

niektóre – problemy teoretyczne, choćby metodologiczne. Zjawiska uznawane przez zwolenników za przejawy CSR można ująć za pomocą funkcjonujących już kategorii ekonomiczno-socjologicznych. Innymi słowy, tak przedmiot materialny, jak i formalny CSR są już obiektami badań innych nauk³. W koncepcjach CSR nie ma jasnego uzasadnienia odpowiedzialności podmiotów prawnych życia publicznego względem interesariuszy. Wydaje się bowiem, że sama koncepcja odpowiedzialności nie jest dostatecznie wyeksplikowana. Zasadnicze pytanie o CSR ma charakter aksjologiczny: czy działania charakteryzowane jako CSR są wartością autoteliczną czy też relacyjną względem zysku. Innymi słowy, czy byłyby realizowane wówczas, gdyby nie były opłacalne? Negatywna odpowiedź na to pytanie sugerowałaby, że społeczna odpowiedzialność biznesu jest wyrazem dążenia do powiększania kontroli nad zachowaniami konsumentów i maksymalizacji różnie pojętych zysków. W przypadku SOU chodziłoby na przykład o wizerunek uczelni. W krytyce CSR zwraca się również uwagę, że dominująca jej wykładnia skutkuje zamieszczeniem pojęciowym, ponieważ odpowiedzialność firm względem konkretnej grupy interesariuszy zastępuje abstraktami. Społeczna odpowiedzialność, w świetle koncepcji CSR, jest domeną prywatności jednostek niewplywającą na regulację etycznych zachowań poszczególnych grup interesariuszy. Faktycznie pomniejsza wagę pojęcia odpowiedzialności za skutki działań gospodarczych (Soin, 2019, s. 57). Rację ma Maciej Soin, twierdząc, że „zadaniem etyki biznesu nie jest przeobrażenie przedsiębiorców i menedżerów w prospołecznych aktywistów, ale skuteczna implementacja postulatów etycznych w relacjach firmy z jej interesariuszami. Podstawowym środkiem tego rodzaju działań są zaś regulacje prawne, o czym można się przekonać na przykładzie sukcesów w zakresie prawa pracy, uprawnień konsumenckich, a także ochrony środowiska” (Soin, 2019, s. 67).

Innymi słowy, aksjologiczne systemy etyki i ekonomii są radykalnie odmienne ze względu na naczelną wartość, wytyczające hierarchiczne uporządkowanie pozostałych wartości tych systemów. Z jednej strony mamy naczelną wartość dobra etycznego (różnie rozumianego), z drugiej zaś zysku ekonomicznego. Zachowania uznawane za etyczne w biznesie mogą być skutecznie wzmacniane jedynie przy użyciu regulacji prawnych. Istotnie, prawo staje się wówczas instrumentem etyki. Tylko że ceną, jaką etyka wówczas płaci, jest rezygnacja z intencji jako konstytutywnego momentu czynu ludzkiego. Tym sposobem w obszarze etyki biznesu pozostają etyki przyjmujące możliwe do zobiektywizowania konstytutywny czynu ludzkiego, tj. jego następstwa. Z drugiej strony rezygnacja z intencji jako istotnego czynnika kwalifikującego moralnie czyn ludzki w aspekcie dobra i zła, charakterystycznego dla etyk przekonań, pozwala na usunięcie faktycznej separacji pomiędzy etyką a biznesem.

³ W tym kontekście Rafał Wodzis (2013, s. 196) zwraca uwagę, że „(...) zakres pojęcia CSR, który najczęściej próbuje się ustalić wskazując na osiągnięcia, czyli rezultaty związane z aplikacją idei CSR, jest niewyraźny, a na pewno trudno uchwytne. Takie stwierdzenie oczywiście nie wyklucza ani tego, że zakres CSR może zostać ustalony, ani tego, że podejmowanie działań związanych z CSR przynosi wymierne rezultaty. Jako poważny jawi się jednak problem ze wskazaniem tego, co wchodzi w zakres i jakich rezultatów można się spodziewać dzięki stosowaniu CSR”.

4. „Odpowiedzialność za przyszłość” w działaniach uczelni

Zagadnienie społecznej odpowiedzialności uczelni jest wynikiem ewoluujących wyzwań społeczno-gospodarczych oraz naturalnie poszerzającej się roli uczelni związanej z oczekiwaniami pracowników i studentów oraz ich otoczenia. Wpływ na rozwój nowych idei i wymagań związany jest również z rosnącym znaczeniem wiedzy oraz wyższego wykształcenia, które definiuje rozwój osobisty oraz ścieżkę kariery zawodowej. W ostatnim półwieczu nastąpił intensywny rozwój edukacji menedżerskiej oraz przedmiotów z tym związanych. Dynamika ta szczególnie zauważalna była w Stanach Zjednoczonych już w latach 70. XX w. W 1971 r. studenci uczący się w szkołach biznesu stanowili 14%, a w 2001 r. aż 22% (Górski, 2013, s. 100). Amerykańskie szkoły biznesu działające przy uniwersytetach kreowane były na jednostki mające przede wszystkim poprawić sytuację zawodową i materialną absolwentów (Pfeffer i Fong, 2004, s. 10–12, 15–16). Powodowało to jednak zjawiska negatywne z punktu widzenia zysku społecznego kreowanego zazwyczaj przez szkoły wyższe, prowadząc do obniżania się jakości i standardów kształcenia oraz pomijania wartości etycznych (Pfeffer i Fong, 2004, s. 5, 8). Natomiast szkoły biznesu utrzymujące wartości akademickie i nienastawione przede wszystkim na zysk finansowy odnosiły mniejszy sukces na rynku edukacji (Pfeffer i Fong, 2004, s. 9). Taki sposób postrzegania biznesu – jedynie jako narzędzia zysku finansowego – nie prowadził do rozwoju nowych koncepcji zarządzania (Pfeffer i Fong, 2004, s. 3–4). W Polsce również obserwowane było zwiększone zainteresowanie kierunkami zarządzania i administracji, choć tendencja ta ujawniła się szczególnie w ostatnich latach. Według statystyk na kierunkach kształcenia związanych z biznesem i administracją studiowało (w formie stacjonarnej i niestacjonarnej) najwięcej studentów spośród wszystkich uczących się (*Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej*, 2019, s. 359–360). W latach 2017–2018 było to 228 798 osób (17,7% wszystkich studiujących), a w 2018–2019 – 220 311 (17,9%)⁴.

Obraz uczelni niemal od momentu jej powstania nie opierał się jedynie na przekazywaniu wiedzy i tworzeniu wspólnoty nauczycieli i studentów, ale również na kształtowaniu tradycji i wartości akademickich. Wypracowanie jednak postulatów związanych ze społeczną odpowiedzialnością uczelni jest pewnym novum, choć już dziś uwzględnianym w strategiach i misjach szkół wyższych. Koncepcja ta rozwinęła się ze wcześniej wdrażanych działań związanych ze społeczną odpowiedzialnością biznesu opartą na trzech filarach: społeczeństwa, odpowiedzialności i przedsiębiorstwa lub, w innym ujęciu na aspektach ekonomicznych, społecznych i ekologicznych. Proces dobrowolnego wprowadzenia w firmach działań na rzecz tych składowych został zinstytucjonalizowany poprzez tworzenie odpowiednich komórek w przedsiębiorstwie, a nawet wprowadzony

⁴ W roku akademickim 2018/2019 odsetek studiujących na poszczególnych kierunkach kształtował się następująco: dziennikarstwo i informacja – 13,36%; społeczne – 9,98%; inżynierijno-techniczne – 9,69%; matematyczne i statystyczne – 7,87%; pedagogiczne – 6,85%; technologiczno-teleinformacyjne – 5,46%; językowe – 5,24%; architektura i budownictwo – 4,5%; prawne – 3,72%; produkcja i przetwórstwo – 2,76%; artystyczne – 2,7%; humanistyczne – 1,79%; fizyczne – 1,59%; biologiczne – 1,07%; rolnicze – 0,97%; nauki o środowisku – 0,34%.

jako element nowoczesnego zarządzania uwzględniany w działalności firm, stowarzyszeń biznesowych i organizacji pozarządowych (Utting, 2003, s. 11).

Jednym z najważniejszych przełomów w poszerzaniu roli społecznie odpowiedzialnej uczelni była Światowa Deklaracja UNESCO wydana w 1998 r. Podkreślono w niej m.in., że szkoły wyższe są istotnymi czynnikami rozwoju kulturalnego, społeczno-gospodarczego i środowiskowego w zakresie globalnym (*Światowa deklaracja UNESCO. Szkolnictwo wyższe XXI wieku: od wizji do działania*, 1999, s. 6). W art. 2 zamieszczono następujący zapis: „placówki szkolnictwa wyższego, ich kadra i studenci powinni dyskutować o problemach etycznych, kulturowych i społecznych z zachowaniem całkowitej niezależności i pełnej odpowiedzialności, przyjmując wobec społeczeństwa rolę autorytetu intelektualnego niezbędnego do refleksji, rozumienia i działania” (*Światowa deklaracja UNESCO...*, 1999, s. 9). Wyjątkowe znaczenie miało tu podkreślenie odpowiedzialności edukacji wyższej, głównego wykładnika działań etycznych oraz ważnej części składowej koncepcji Społecznej Odpowiedzialności Uczelni (SOU). W przypadku SOU (University Social Responsibility, USR) jego podstawę miała tworzyć potrzeba wzmocnienia zaangażowania obywatelskiego i aktywnego obywatelstwa. Były one oparte na następujących działaniach: wolontariat, podejście etyczne, rozwijanie postawy obywatelskiej poprzez zachęcanie studentów, kadry akademickiej do świadczenia usług społecznych na rzecz lokalnej społeczności lub promowania ekologicznego, środowiskowego zaangażowania na rzecz lokalnego i globalnego zrównoważonego rozwoju (Vasilescu, Barna, Epure i Baicu, 2010, s. 4178). W nieco innym ujęciu SOU opierać się powinna na czterech podstawowych elementach: badania, poszerzanie wiedzy, zarządzanie, nauczanie poprzez świadczenie usług edukacyjnych i transfer wiedzy zgodnie z zasadami etycznymi, dobrym zarządzaniem, poszanowaniem środowiska, zaangażowaniem społecznym i promowaniem wartości (Giuffrè i Ratto, 2014, s. 233).

Innym ważnym dokumentem była publikacja Organizacji Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (Organisation for Economic Co-operation and Development, OECD) z 2008 r., szczegółowo opisująca mechanizmy i potrzeby szkolnictwa wyższego w Polsce. Jako priorytetowe działania w polskim szkolnictwie wyższym wskazano tam m.in. potrzebę nieustannego podwyższania jakości kształcenia, dążenie do wyrównywania szans w szkolnictwie wyższym, a także zintegrowanie prac badawczych z gospodarką i społeczeństwem opartym na wiedzy.

W Polsce jedną z koncepcji analizowanego tematu opracowała Grupa robocza do spraw społecznej odpowiedzialności uczelni, działająca przy Zespole do spraw Zrównoważonego Rozwoju i Społecznej Odpowiedzialności Przedsiębiorstw – organie pomocniczym Ministra Inwestycji i Rozwoju. Przyjęto tam, że SOU oznacza strategiczne i systemowe podejście do zarządzania uczelnią i budowania współpracy i dialogu z interesariuszami, które przyczynia się do zrównoważonego rozwoju, kształtowania wartości i postaw społeczeństwa obywatelskiego, wspierania wartości akademickich, tworzenia nowych idei, podtrzymania oraz rozwoju kompetencji naukowych i dydaktycznych mających wpływ na efektywność działalności i innowacyjność (Kulczycka i Pędziwiatr, 2019, s. 9). Definicję

tę należałoby poszerzyć o całe otoczenie uczelni, uwzględniając w nim nie tylko osoby bezpośrednio związane z uczelnią oraz wrażliwość na zmiany i potrzeby społeczne, jednak wydaje się ona bardzo trafna. Efektem pracy zespołu była „Deklaracja społecznej odpowiedzialności uczelni”, którą w 2017 r. podpisały 23 uczelnie polskie (w tym Politechnika Wroclawska). W dokumencie znalazły się postulaty dotyczące m.in.: pielęgnowania wartości akademickich (sumienność, obiektywizm, niezależność, otwartość, przejrzystość); kształtowania postaw obywatelskich; upowszechnienia idei równości, różnorodności i tolerancji opartych na prawach człowieka; uwzględniania w dydaktyce oraz realizowania w projektach zagadnień z zakresu etyki, społecznej odpowiedzialności biznesu, zrównoważonego rozwoju i innowacji społecznych; podejmowania i rozwijania współpracy w badaniach wdrożeniowych i naukowych z otoczeniem uczelni; przestrzegania zasad ładu organizacyjnego; zapewnienia transparentności działań uczelni przy minimalizowaniu negatywnych zjawisk; kierowania się zasadami etyki i odpowiedzialności w procesie nauczania i prowadzenia badań (*Deklaracja społecznej odpowiedzialności uczelni*, 2017). W oparciu o powyższe można dokonać podziału, wyróżniając trzy kategorie tworzące społeczną odpowiedzialność uczelni:

- (1) prospołeczność jako promowanie i kształtowanie wartości społecznych, zaangażowanie z uwzględnieniem etosu akademickiego;
- (2) szeroko pojęta edukacja z uwzględnieniem wyrównywania szans, rzetelności i podnoszenia jakości kształcenia i prowadzonych badań;
- (3) budowanie trwałych więzi i relacji uczelni z otoczeniem na zasadzie uczciwej konkurencji i współpracy.

Ze względu na rolę uczelni, jej udział w tworzeniu przyszłości poprzez kształtowanie nowych pokoleń ma ona charakter instytucji służącej otoczeniu (Cybal-Michalska, 2015, s. 93). Jednakże oczekiwania wobec niej w zakresie społecznej odpowiedzialności rosną. Podkreślane jest znaczenie oddziaływania na całe środowisko społeczno-gospodarcze, a nie jedynie podejmowanie odpowiedzialności za kształcenie młodych ludzi i kształtowanie ich postaw jako obywateli aktywnych społecznie i zawodowo (Ławicka, 2016, s. 218).

W toczącej się dyskusji na temat tego, jak powinna zmienić się szkoła wyższa, najczęściej wskazuje się na konieczność dodania trzeciej, obok badań naukowych i kształcenia wyższego, misji kontaktów z otoczeniem społeczno-gospodarczym – edukację obywatelską (Kościelniak i Makowski, 2011, s. 10), która wpisuje się w budowanie nowoczesnej uczelni.

5. Specyfika społecznej odpowiedzialności uczelni na Politechnice Wroclawskiej

Zakres społecznej odpowiedzialności szkół wyższych został określony przez dokumenty ogólnokrajowe: Ustawa – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, Ustawa o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki, statuty uczelni oraz kodeksy: „Dobre praktyki w szkołach wyższych”

(2007), „Dobre obyczaje w nauce” (1994), „Kodeks Etyki Pracownika Naukowego” (2012). Do dokumentów wyznaczających ramy odpowiedzialnej uczelni przyjmowanych przez poszczególne jednostki należą: strategia, statut, misja i wizja, kodeks dobrych praktyk, kodeks etyki pracowników oraz zasady prowadzenia badań naukowych. Podstawowymi zadaniami uczelni w oparciu o wymienione elementy jest prowadzenie badań naukowych, kształcenie, ale również wychowanie oraz kształtowanie poglądów i postaw w oparciu o etykę w funkcjonowaniu uczelni. Na celach edukacyjnych i naukowych skupia się m.in. strategia uczelni obejmująca ich poszerzanie, urozmaicenie i podnoszenie poziomu poprzez umiędzynarodowienie, rozszerzanie oferty dydaktycznej, a także oferowanie nowoczesnych urządzeń i laboratoriów (*Cele strategiczne uczelni i mierniki stanu realizacji celów*, s. 1). Zadania te nie ograniczają się jednak tylko do studentów i doktorantów. W strukturach Politechniki Wrocławskiej funkcjonował m.in. program „Politechnika dla dzieci – start młodego naukowca”, prowadzony we Wrocławiu i oddziale uczelni w Jeleniej Górze. Powołano także „Akademię Młodych Odkrywców” stanowiącą cykl wykładów dla dzieci w wieku 7–14 lat. W prace te wpisywały się również coroczna organizacja Dolnośląskiego Festiwalu Nauki, aktywne działania Samorządu Studenckiego PWr oraz finansowanie strategicznych kół naukowych.

Istotną kwestią na płaszczyźnie edukacyjnej było wprowadzenie od 2012 r. w szkolnictwie wyższym w całej Polsce Krajowych Ram Kwalifikacji (*Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 r.*, s. 1), które potem zostały zastąpione Polskimi Ramami Kwalifikacji (*Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji*). Są one opisane poprzez efekty kształcenia podzielone na trzy kategorie: wiedzy, umiejętności i kompetencji. Dla kierunków technicznych wprowadziły one m.in. wymóg wiedzy oraz kompetencji z zakresu etyki i prawa dotyczących badań naukowych oraz zagadnień inżynierskich. Efekty te na PWr są osiągnięte poprzez specjalnie zaprojektowane kursy z etyki (m.in. etyki biznesu, etyki inżynierskiej, etyki badań naukowych) oraz prawa autorskiego, realizowane na pierwszym i drugim stopniu studiów oraz w szkole doktorskiej.

Innymi narzędziami istotnymi w procesie zarządzania szkołą wyższą jest misja i strategia rozwoju. Uwzględnione w nich zostały takie elementy, jak kreatywność, profesjonalizm i współdziałanie, a także podejmowanie odpowiedzialności wobec studentów, społeczeństwa i nauki (Politechnika Wrocławska, Strategia). Działania wynikające przede wszystkim z zadań edukacyjnych zostały poszerzone o budowanie społeczności akademickiej opartej na etosie i wartościach akademickich jako podstawach zarówno funkcjonowania uczelni, jak i nauki, wspieranie kół naukowych, rozwoju karier poprzez zapewnienie wyspecjalizowanej kadry naukowej, nowoczesnych laboratoriów oraz prowadzenie rzetelnych badań naukowych. Należy jednak zaznaczyć, że decyzje uczelni wspierane są przez inicjatywy oddolne, podejmowane przez wydziały oraz organizacje studenckie. Należą do nich m.in. akcje: „Podaruj prezent na święta” (zbiórka prezentów dla chorych dzieci), „Święta z piórem i pazurem” (wspomaganie organizacji prozwierzęcych), „Nocne listowanie” (pisanie listów przez studentów, absolwentów i pracowników

do firm z prośbą o wsparcie funduszu stypendialnego dla osób z niepełnosprawnościami), a także „Paczka dla Lwowiaka” z pomocą materialną dla Polaków mieszkających na wschodzie. Czwartym elementem z tego zakresu jest statut uczelni. Na PWr jeden z jego punktów brzmi: „wychowanie studentów w poczuciu odpowiedzialności za państwo polskie, tradycję narodową, umacnianie zasad demokracji i poszanowaniu praw człowieka” (*Statut. Tekst uchwalony przez Senat w dniu 13 czerwca 2019 r.*, 2019, s. 7).

Wewnętrzными dokumentami opracowanymi i przyjętymi w ostatnich latach przez PWr, regulującymi kwestie wartości etycznych, są: Kodeks etyki pracowników Politechniki Wrocławskiej (2016), Kodeks dobrych praktyk promotora i opiekuna naukowego, Kodeks etyki studenta PWr (2016). Zostały one skierowane do różnych grup tworzących społeczność akademicką, określając podstawowe wartości i powinności (tabela 1).

Tabela 1. Porównanie podstawowych obszarów kodeksów etycznych przyjętych przez Politechnikę Wrocławską

	Kodeks etyki PWr	Kodeks dobrych praktyk promotora i opiekuna naukowego	Kodeks etyki studenta PWr
Interesariusze	Nauczyciele akademicki, pracownicy naukow i naukowo-badawczy, administracyjni, władze	Promotorzy, doktoranci	Studenci
Dydaktyka i wychowanie	Sprawiedliwość, rzetelność, jakość procesu dydaktycznego	Relacje oparte na zaufaniu w stosunkach mistrz–uczeń, przekazywanie wzorca sylwetki pracownika naukowego	Uczciwość i przyzwoitość, uczciwe i rzetelne wywiązywanie się z obowiązków edukacyjnych, pogłębianie wiedzy, doskonalenie umiejętności
Badania naukowe	Przejrzystość, otwartość, obiektywizm w oparciu o prawa autorskie	Wspólny dorobek oparty na przyzwoitości i honorze, odpowiedzialność, stymulowanie rozwoju naukowego	Czynny udział w zajęciach ponadprogramowych i konferencjach naukowych
Organizacja i administracja	Efektywne, sprawne zarządzanie, integracja z otoczeniem	Przestrzeganie harmonogramu prac	Godne reprezentowanie uczelni
Spółeczność akademicka	Życzliwość, sprzeciw wobec patologii życia społecznego i akademickiego	Angażowanie się w inne formy działań (opieka nad kołami naukowymi)	Przestrzeganie zasad dobrego wychowania i kultury osobistej

Źródło: opracowanie własne

W ostatnim czasie na uczelni zintensyfikowano działania związane z odpowiedzialnością. Jednym z nich było powołanie na nową kadencję pełnomocników rektora ds. przeciwdziałania dyskryminacji oraz ds. osób z niepełnosprawnością. Rok akademicki 2019/2020 przyniósł też wiele wyzwań związanych z pandemią, a polskie uczelnie włączyły się w pomoc w przeciwdziałaniu rozprzestrzeniania się koronawirusa SARS-CoV-2. Na Politechnice Wrocławskiej rozpoczęto badanie proteaz jako dróg do produkcji leków na COVID-19, opracowano służbę uła-

twijającą dezynfekcję personelu medycznego, uruchomiono produkcję przyłbic i ich darmową dystrybucję do szpitali na terenie Dolnego Śląska, a w dwóch akademikach przygotowano miejsca kwarantanny dla pracowników i studentów. Prowadzono również projekty informatyczne: „Pandemocie” i „Efekt korony”, które służyły analizie danych dotyczących wpływu pandemii na społeczeństwo. Podejmowano działania związane ze wsparciem społeczności akademickiej w mediach społecznościowych. Jednym z nich była akcja pod wspólnym hasłem: #razem PWr – „pokażmy, że w trudnych czasach jesteśmy razem, że tworzymy jedną politechniczną wspólnotę”, do której przyłączyli się studenci i pracownicy.

W nurcie zmian, ale również zauważalnej aktywizacji na początku października 2020 r. na PWr powołano Zespół ds. Społecznej Odpowiedzialności Uczelni, a jego działanie wiązało się ze wspomnianą już Deklaracją Społecznej Odpowiedzialności Uczelni (Zarządzenie wewnętrzne 92/2020 z dnia 9 października 2020 r. w sprawie powołania Zespołu ds. Społecznej Odpowiedzialności Uczelni). Podstawowym zadaniem zespołu jest wsparcie misji uczelni opierającej się na etosie akademickim, a w szczególności:

- (1) opracowanie projektu strategii społecznej odpowiedzialności Politechniki Wrocławskiej;
- (2) przygotowanie raportów społecznych;
- (3) wzmacnianie wartości Politechniki Wrocławskiej jako uczelni angażującej się w dobrowolnie podjęte działania na rzecz społecznego otoczenia;
- (4) inicjowanie i koordynowanie działań w zakresie społecznej odpowiedzialności uczelni;
- (5) integrowanie społeczności akademickiej (kadry nauczycielskiej, studentów i absolwentów, pracowników administracyjnych i władz uczelni) wokół podzielanych wspólnie wartości i celów.

Działaniem wspomagającym zespół zajmujący się odpowiedzialnością uczelni była organizacja jednostki do spraw polityki równości. Rozpoczęła ona działalność na początku grudnia 2020 r., a w jej cele wpisano opracowanie i wdrożenie polityki równościowej i przeciwdziałanie zjawiskom o charakterze dyskryminacyjnym (*Zarządzenie wewnętrzne 113/2020 z dnia 1.12.2020 w sprawie powołania zespołu ds. Polityki Równości Uczelni*).

Na uczelni podejmowane są również działania, których celem jest integrowanie środowiska naukowego wokół kwestii zrównoważonego rozwoju poprzez organizowanie współpracy z jednostkami badawczymi, biznesem, przemysłem i administracją oraz prowadzenie badań, działań edukacyjnych, usług technicznych i szkoleniowych (*Regulamin Centrum Zrównoważonego Rozwoju i Ochrony Klimatu*, Zał. Do ZW 110/2020). W tym celu w listopadzie 2020 r. powołano m.in. Centrum Zrównoważonego Rozwoju i Ochrony Klimatu (*Zarządzenie Wewnętrzne 100/2020 z dnia 25 listopada 2020 w sprawie utworzenia Centrum Zrównoważonego Rozwoju i Ochrony Klimatu w Politechnice Wrocławskiej*). Jednostka ta ma opierać działania na gromadzeniu i rozpowszechnianiu informacji o pracach badawczych (w tym również badawczo-usługowych i eksperckich), edukacyjnych i rozwojowych, wspieraniu i organizacji rozwoju zespołów badawczych oraz szkoleń i warsztatów, a także nawiązywaniu szerokiej współpracy na poziomie lokalnym i globalnym.

6. Podsumowanie

Badania literaturowe wskazały na potrzebę pogłębionej refleksji na temat filozoficznych aspektów zrównoważonego rozwoju, w tym szczególnie zagadnień aksjologicznych. Koncepcja SOU jawi się jako obiecująca perspektywa dla stworzenia formy autoregulacji uczelni poszerzającej uwarunkowania prawne, rynkowe i społeczne w obszarze kształcenia, prowadzenia badań naukowych czy tzw. trzeciej misji. Można przypuszczać, że koncepcja społecznej odpowiedzialności uczelni w Polsce będzie dalej dookreślana zarówno w aspekcie teoretycznym, jak i społecznej implementacji. Usunięcia wymagają teoretyczne aporie etycznego aspektu odpowiedzialności podmiotów społecznych (bytów społecznych) z uwzględnieniem ich różnorodnej specyfiki. Uczelnie bowiem z jednej strony realizują społeczną misję uniwersytetu, z drugiej natomiast są włączane w system gospodarczy. Możliwości wykorzystania narzędzi z zakresu odpowiedzialnej uczelni są bardzo szerokie, o czym świadczy przykład Politechniki Wrocławskiej. Ich wykorzystanie uzależnione jest nie tylko od ogólnych decyzji jednostki, ale również od zaangażowania i potrzeb całej społeczności akademickiej.

Bibliografia

- Birnbacher, D. (1999). *Odpowiedzialność za przyszłe pokolenia* (B. Andrzejewski, P. Jackowski, tłum.). Warszawa: Oficyna Naukowa.
- Cele strategiczne uczelni i mierniki stanu realizacji celów. http://bip.pwr.edu.pl/fcp/oGBUKOQrTKlQhbx08SlkTUhZeUTgtCg9ACFDCwgCFiPPFRYqC15tDXdAGHpEQVgQaxMDOCAEDgMdLA5fRE0OPxZSBw/users/code_qB1YIhFKNRkiWRE7BAJGEF8bVnx8HRoQRyAFREgHFg/cele_i_mierniki_obowiazujace_od_dnia_01012016r.pdf (dostęp: 30.10.2020).
- Cybal-Michalska, A. (2015). *Spoleczna odpowiedzialność uczelni wyższych. Rocznik Lubuski. Polskie szkolnictwo wyższe – stan i perspektywy*, 41(2), 89–96.
- Deklaracja społecznej odpowiedzialności uczelni*. (2017). Warszawa: Ministerstwo Rozwoju, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego. https://humanum.pl/pdf/Deklaracja-Spoecznej_Odpowiedzialnosc_Uczelni.pdf?fbclid=IwAR2fhUj40JfBoBvhEa3N39n47przUmwIUxdk9IQ7PvrgBIT60SdRwW2VeoC (dostęp: 30.10.2020).
- Dembińska, I. (2015). Wątpliwości i krytyczne postawy przedsiębiorstw TSL wobec stosowania zasad społecznej odpowiedzialności na podstawie wyników badań empirycznych. *Acta Universitatis Nicolai Copernici. Ekonomia*, 46(2), 157–172.
- Dobre obyczaje w nauce*. (1994). Warszawa: Komitet Etyki w Nauce Polskiej Akademii Nauk.

- Filek, J. (2015). Wolność i odpowiedzialność w świecie wielkich korporacji. Rozważania wokół pytania: czy wierzymy jeszcze w wolny rynek? *Prakseologia*, 2(157), 137–161.
- Friedman, M. (1999). Społeczna odpowiedzialność biznesu to zwiększanie zysków. W: G. Chryssides, J. Kaler, *Wprowadzenie do etyki biznesu* (H. Simbierowicz, Z. Wiankowska-Ładyka, tłum.) (s. 260–265). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Gawor, L. (2006). Idea zrównoważonego rozwoju jako projekt nowej ogólnoludzkiej cywilizacji. *Diametros*, 9, 84–104.
- Giuffré, L. & Ratto, S. E. (2014). A New Paradigm in Higher Education: University Social Responsibility (USR). *Journal of Education & Human Development*, 3(1), 231–238.
- Górski, P. (2013). Społeczne funkcje edukacji menedżerskiej w portrecie własnym uczelni. *Prace Naukowe Wyższej Szkoły Bankowej w Gdańsku. Zarządzanie szkołą wyższą*, 24, 99–112.
- Hull, Z. (2008). Filozoficzne i społeczne uwarunkowania zrównoważonego rozwoju. *Problemy Ekorozwoju*, 3(1), 27–31.
- Jonas, H. (1996). *Zasada odpowiedzialności. Etyka dla cywilizacji technologicznej* (M. Klimowicz, tłum.). Kraków: Wydawnictwo Platan.
- Klimska, A. & Syryt, A. (2018). Etyczne i prawne uwarunkowania zrównoważonego rozwoju – wprowadzenie do badań. *Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej. Organizacja i Zarządzanie*, 123, 197–209.
- Kodeks dobre praktyki w szkołach wyższych opracowany przez Fundację Rektorów Polskich uchwalony przez Zgromadzenie Plenarne Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich 26 kwietnia 2007 r.* (2007). Kraków: Fundacja dla Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Kodeks Etyki Pracownika Naukowego.* (2012). Warszawa: Komisja do spraw Etyki w Nauce.
- Kościelniak, C. & Makowski, J. (2011). Uniwersytet na rozdrożu. W: C. Kościelniak, J. Makowski (red.), *Wolność. Równość. Uniwersytet* (s. 9–18). Warszawa: Instytut Obywatelski.
- Kulczycka, J. & Pędziwiatr, E. (2019). Definicje SOU. W: E. Jastrzębska, M. Przybysz (red.), *Społeczna odpowiedzialność – znaczenie dla uczelni i sposoby wdrażania* (s. 9–10). Warszawa: Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju.
- Ławicka, M. (2016). Społeczna odpowiedzialność uczelni wyższej w Polsce. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Zarządzanie*, 3, 207–220. <https://doi.org/10.5604/18998658.1228272>
- Najder-Stefaniak, K. (2017). Rozwój zrównoważony i wartości uniwersalne. W: R. F. Sadowski, Z. Łepko (red.), *Theoria i praxis zrównoważonego rozwoju. 30 lat od ogłoszenia Raportu Brundtland* (s. 191–202). Warszawa: To-

- warzystwo Naukowe Franciszka Salezego. <https://doi.org/10.21852/tnfs.2017.2>
- Papuziński, A. (2006). Filozoficzne aspekty zrównoważonego rozwoju – wprowadzenie. *Problemy Ekorozwoju*, 1(2), 25–32.
- Papuziński, A. (2013). Aksjologia zrównoważonego rozwoju: próba typologizacji. *Problemy Ekorozwoju*, 8(1), 5–25.
- Papuziński, A. (2017). Filozofia Raportu Brundtland. W: R. F. Sadowski, Z. Łepko (red.), *Theoria i praxis zrównoważonego rozwoju. 30 lat od ogłoszenia Raportu Brundtland* (s. 127–142). Warszawa: Towarzystwo Naukowe Franciszka Salezego. <https://doi.org/10.21852/tnfs.2017.2>
- Pfeffer, J. & Fong, Ch. T. (2004). The Business School ‘Business’: Some Lessons from the US Experience. *Journal of Management Studies*, 41(8), 1–33.
- Piątek, Z. (2007). Filozoficzne podłoże zrównoważonego rozwoju. *Problemy Ekorozwoju*, 2(1), 5–18.
- Politechnika Wrocławska, Strategia*. <https://pwr.edu.pl/uczelnia/informacje-ogolne/historia-i-rozwoj/strategia> (dostęp: 10.11.2020).
- Regulamin Centrum Zrównoważonego Rozwoju i Ochrony Klimatu*. Zał. Do ZW 110/2020.
- Rocznik Statystyczny Rzeczypospolitej Polskiej*. (2019). Warszawa: GUS.
- Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 2 listopada 2011 r. w sprawie Krajowych Ram Kwalifikacji dla Szkolnictwa Wyższego*. Dz.U. 2011, nr 253, poz. 1520.
- Soin, M. (2019). CSR i etyka przekonań. *Annales. Etyka w Życiu Gospodarczym*, 22(2), 55–69. <http://dx.doi.org/10.18778/1899-2226.22.2.04>
- Statut. Tekst uchwalony przez Senat w dniu 13 czerwca 2019 r.* (2019). Wrocław: Politechnika Wrocławska.
- Światowa deklaracja UNESCO. Szkolnictwo wyższe XXI wieku: od wizji do działania*. (1999). Nauka i Szkolnictwo Wyższe, 14, 5–18.
- Ustawa z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki*. Dz.U. 2003, nr 65, poz. 595.
- Ustawa z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce*. Dz.U. 2018, poz. 1668.
- Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji*. Dz.U. 2016, poz. 64.
- Utting, P., (2003). *Promoting Development through Corporate Social Responsibility – Prospects and Limitations*. Global Futures, Third Quarter, pp. 11–13.
- Vasilescu, R., Barna, C., Epure, M. & Baicu, C. (2010). Developing university social responsibility: A model for the challenges of the new civil society. *Procedia. Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 4178–4182. <https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S1877042810007007?token=61E51B05BE96>

3B41BE4E7AB7904829223C4F10202A80109EB642B80F6FCC61016305
48EF75BB8369A7FED0F403ABB07A (dostęp: 30.10.2020).

Wodzisz, R. (2013). Krytyka CSR – idei odpowiedzialności społecznej organizacji. W: A. Zadroga, K. Sawicki (red.), *Człowiek – społeczeństwo – gospodarka. Perspektywa odpowiedzialności społecznej* (s. 185–198). Lublin: Wydawnictwo KUL.

Zarządzenie wewnętrzne 92/2020 z dnia 9 października 2020 r. w sprawie powołania Zespołu ds. Społecznej Odpowiedzialności Uczelni. Politechnika Wroclawska.

Zarządzenie wewnętrzne 100/2020 z dnia 25 listopada 2020 w sprawie utworzenia Centrum Zrównoważonego Rozwoju i Ochrony Klimatu w Politechnice Wroclawskiej.

Zarządzenie wewnętrzne 113/2020 z dnia 01.12.2020 w sprawie powołania zespołu ds. Polityki Równości Uczelni. Politechnika Wroclawska.